

משרד החינוך והתרבות - המחלקה לתרבות תורנית

עלון הדרכה להוראת פרשת השבוע

ד' כ"א-מ"ט

נשא (תשכ"ה)

24

קשה ללמד פרק זה שכמעט כולו שמות חלקי המשכן, רשימות כלים ואביזרים ומספרים. ואולם יש בפרשה זו (אם נחברה לפרשה אחרונה של פ' במדבר ענין מיוחד המעורר תמיהות ושאלות, הצו לשלשת המפקד, של קהת (בסוף פרשת במדבר) של גרשון ושל מררי (בפרשתנו וכן בצו שלשתם אע"פ שמבחינת תכנם מקבילים הם בכללם ובפרטיהם, לא נאמרו בסגנון אחיד, הדבר יתבלט ביותר אם יכתוב המורה לתלמידיו (או אם יעורר אותם שיבנו הם) טבלא מעין זו.

מַרְרִי	גֶרְשׁוֹן	ק ה ת
_____	י"א: וידבר ה' אל משה לאמור	ד' א. וידבר ה' אל משה ואל אהרן לאמור
מררי בני מררי	כ"ב: נשא את ראש בני גרשון גם הם	ג. נשא את ראש בני קהת מתוך בני לוי
<u>למשפחותם לבית אבותם</u> תפקוד אותם	<u>לבית אבותם למשפחותם</u>	<u>למשפחותם לבית אבותם</u>
ל': כל הבא לצבא	כ"ג: כל הבא לצבא צבא	ג. כל הבא לצבא וכן הלאה...

הפרשנים הקדמונים רש"י ובית מדרשו אין מרבים לשים לב לדיוקים אלה. לעומת זה הרבו לעסוק בכך המאוחרים יותר: אברבנאל, אלשיך, אור החיים, מלבי"ם עסקו רבות בשאלות אלה, ולפעמים הצליחו גם לגלות משמעותם של דברים המתלבשים בשנויים קלים אלה. והנה אחדות משאלותיהם כדוגמא:

למה נצטוו משה לבדו על מנין הלויים (הראשון) ולא נמצאה עמו אהרן בזה גם כן, כמו שנצטוו שניהם על ענין ישראל.

למה במנין בני קהת נצטוו יחד אהרן ומשה ובבני גרשון היתה הצואה לבד למשה.

למה בגרשון נאמר "גם המה" ולא נאמר כן בבני מררי.

למה נאמר במנין השבטים "שאו" ובמנין קהת וגרשון נאמר "נשא".

ולמה נאמר בסכומם "אלה פקודי משפחות הקהתי" ולא נאמר כן באחרים, אלא אלה פקודי משפחות בני גרשון אלה פקודי משפחות בני מררי

ולמה במפקד ראשון (מבן חדש ומעלה) נפקדו בסדר גילם: גרשון, קהת ומררי ואלו במפקד שני (מבן שלשים שנה ומעלה) לא נפקדו לפי סדר גילם אלא קהת גרשון מררי?

חז"ל ומפרשינו אין רואים בכל אלה גוונים הבאים להציל קורא משעמום, ולא דברים ש"במקרה" אלא מוצאים משנויים אלה בסגנון הדברים דבשה ומתקה של תורה.

השוה גם תרומה שמות רבה ל"ד ב' :

(שמות כ"ה י') "ועשו ארון עצי שטים" מפני מה בכל הכלים כתוב "ועשית" ובארון כתיב "ועשו"?

אמר ר' יהודה בר שלום: אמר לו הקב"ה: יבואו הכל ויעסקו בארון, כדי שיזכו כלם לתורה".

גם כאן נלמד הלקח מתוך השנוי בסגנון שבין גוף שני יחיד במצות עשית כל הכלים לבין גוף שלישי רבים שבצווי עשית הארון.

XX היכן הרמז בפרשיות במדבר-נשא, שהיו בני מררי גבורי כח חלקם בחיים (ולזה כוון אברבנאל באמרו "אנשים גדולים" הרבה מאד)?

מ"ס על פי ה' פקד ביד משה איש איש על עבודתו ועל משאו ופקודיו אשר צוה ה' את משה.

רש"י ד"ה ופקודיו אשר צוה ה' את משה: ואותם הפקודים היו כמצוה, מבן שלשים שנה ועד בן חמשים.

גור-אריה: לומר שכך היה ולא היה טעות, שיהיה במנה אחד יותר מבן ז' לפחות מבן ל' ע"י שטעה אחד בשבירו.

ר' משה הרפץ מלאכת מחשבת: ופקודיו אשר צוה ה'; ...לבי אומר לי לפרש הפסוק על הפקידות והשורה... כי מצאנו אל כל משפחה מבני לוי משמרת עליה שומר ומושל וזאת הפקידה והמנוי הוצרך הכתוב לכתוב שלא ליתן פתחון פה, לומר שעשה משה מעצמו ולכבוד אחיו ובניו.

והנה לעיל כבר כתב המניין שמנאם על פי ה'... אמנם בדבר והשורה מי זה ואיזהו יוציאם ויביאם על משאם ועבודתם הוכרח לחזור ולהודיע, שגם זה עשה משה על פי ה' ולא מרוחו. זהו אמרו (מ"ס) "על פי ה' פקד אותם ביד משה ולא ביד אהרן, שבזה נצטוה משה לבדו, והוסיף "איש איש על עבודתו ועל משאו", רצה שלכלם נתן לאיש עבודת משא, כאשר צווה.

אבל מה שנתן עליהם בזה מושלים ופקודים - וזהו אמרו "ופקודיו" ירצה המופקדים על כל איש ואיש האמור לפנינו - גם זה מאת ה' מן השמים, כאשר צוה אל משה ולא מלבו.

- 1) מה הקשי בפסוקנו?
- 2) לשם מה צריך היה בעל גור אריה להוסיף תקון דבריו על דברי רש"י?
- 3) מה ההבדל בין רש"י לבין בעל מלאכת מחשבת בפירוש כנוי הקניין של פקודיו?
- 4) למי מתכוון ר' משה החפץ באלה אשר יוציאום ויביאום על משאם לעבודתם?
- 5) מניין לו שהיה צורך גדול כזה להבליט שלא מנה כל המנויים מלבו, כי אם כל המנויים נעשו על פי ה'?

ה. מדברי המדרש

במדבר רבה פרשת נשא ו' (א)

ד' כ"ב: "נשא את ראש בני גרשון" הוא הוא דכתיב (משלי ג') "יקרה היא מפנינים וכל חפצין לא ישור בה". חכם קודם למלך ישראל, מת חכם - אין לנו כיוצא בו; מלך ישראל שמת - כל ישראל ראויין למלכות... כהן גדול קודם לבניא...; בניא קודם למשוח מלחמה, משוח מלחמה קודם לסגן, סגן קודם לראש משמר, ראש משמר קודם לראש בית אב, ראש בית אב קודם לאמרכל, אמרכל קודם לגזבר, גזבר קודם לכהן הדיוס, כהן הדיוס קודם ללוי; לוי קודם לישראל, ישראל לממזר... אימתי? בזמן שכולן שוים. אבל אם היה ממזב תלמיד חכם, קודם לכהן גדול עם הארץ, שבאמר "יקרה היא מפנינים" אפילו מזה שנכנס לפני ולפנים (= לקודש הקדשים).

ד"א "יקרה היא מפנינים" מדבר בקהת וגרשון, אע"פ שגרשון בכור ומצינו שבכל מקום חלק הכתוב כבוד לבכור, לפי שהיה קהת טרען הארון ששם התורה, הקדימו הכתוב לגרשון, שבתחילה אמר (במדבר ד' ב') "נשא את ראש בני קהת" ואחר כך אומר (ד' כ"ב) "נשא את ראש בני גרשון גם הם" - הוי "יקרה היא מפנינים", מבכור שיצא ראשון, ואין "פנינים" אלא תחילה, כמה דתימא (רות ד') "וזאת לפנים בישראל".

- א) לדברי הדרשה הראשונה (לפני ה-"ד"א") מעיר פרשן מדרש רבה מהרז"ו (איינהארן). "כל ענין זה הובא כאן אגב דרך הדרשה של "ד"א" השייך כאן".
- ב) מה היא התמיהה בפרשתנו שעליה בנוי מדרש זה (ה-"ד"א") והלא גם השבטאם לא זמנו לפי סדר גילם? (עיין במדבר פרק א'!)